

Тема уроку: Початок Другої світової війни

Стікер 7. *Українська еміграція на початку війни: вибір політичної позиції*

ДЖЕРЕЛО 1. Український Центральний Комітет

Після окупації Польщі в жовтні 1939 року гітлерівським урядом було утворено Генеральну Губернію (Генерал-губернаторство) – тимчасову адміністративно-територіальну одиницю у центрально-східній частині Польської держави, яка згодом поширилась на територію Західної України. Адміністративний центр знаходився у Кракові. Будь-яка політична діяльність представників інших національностей у Генеральній губернії заборонялася. Було дозволено діяльність громадських організацій допоміжного характеру.

Першою формою української організації на території Генеральної Губернії були українські комітети які виступали під різними назвами: Допомогові Комітети, Народні Ради, Національні Ради тощо.

ОУН виступила з ініціативою створення єдиної для всіх українців громадської організації. Німецька сторона дала згоду на створення такої громадської організації. У квітні 1940р. у Кракові відбувся перший з'їзд представників всіх українських комітетів Генеральної Губернії. На початку червня 1940 р. німецька влада затвердила статут та назву української організації – Український Центральний Комітет. Очолив організацію видатний український історик, географ і суспільно-політичний діяч Володимир Кубійович.

Діяльність УЦК була зосереджена на опіку над дітьми, хворими, установі амбулаторій та дезінфекторів, допомоги військовополоненим, турботі про політичних ув'язнених, організації різних курсів і читалень, виданні періодичних органів, організації дошкільного виховання, надання студентам стипендії тощо Крім того, саме разом з УЦК і німецькою владою була створена дивізія «Галичина». Після захоплення радянськими військами частини Галичини в 1944 р. УЦК евакуювався. А в квітні 1945 р. в Німеччині організація була повністю ліквідована.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/uZP1so>

Олександр Кучерук «...Все , що з'язане з визволенням України» (До генези відносин Організації Українських Націоналістів та Українського Центрального Комітету на початку Другої світової війни). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://goo.gl/DUtrQx>

ДЖЕРЕЛО 2. Українське націоналістичне підпілля на Закарпатті

Угорський окупаційний режим на території українського Закарпаття було встановлено після того, як у березні 1939 р. угорська армія захопила Карпатську Україну й повалила її уряд. Від початку окупації угорцями Закарпаття тут кілька місяців діяла тимчасова військова адміністрація, а територія поділялася на військові округи (комендатури). Закарпаттям управляв військовий диктатор – генерал Новакович. У липні 1939 р військовою адміністрацію замінили на цивільну. Тоді ж край назвали "Підкарпатською територією" з центром в Ужгороді. Запровадження регентського комісаріату та перехід до цивільного управління в Карпатській Україні в червні-липні 1939 р. призвели до певного пом'якшення репресивних дій угорської влади в регіоні. Наслідком цього та значного міжнародного тиску на угорський уряд стало поступове звільнення в'язнів з концентраційних таборів, більшість яких була ув'язнена у таборі Варюлопош, що був розташований поблизу угорського міста Ніредьгаза. Закарпатських в'язнів, яких станом на червень в таборі залишалося близько сотні, звільнили на початку липня 1939 р. внаслідок амністії, проголошеної угорським регентом М. Горті. Також після проголошеної амністії з підпілля вийшла частина українських діячів, які переховувалися на території Закарпаття. Проте більшість активних учасників державотворення Карпатської України після наступу угорських військ емігрували закордон, зокрема і правлячі структури на чолі з президентом А. Волошином та прем'єр-міністром Ю. Реваєм.

В умовах тотального контролю за колишніми діячами часів Карпатської України ядром нової проукраїнської еліти, яка в період угорської влади здійснювала підпільну політичну діяльність, стала переважно молодь середніх та вищих навчальних закладів. Вона у своїй діяльності більше орієнтувалася на ОУН, з якою підтримувала тісні контакти. Протягом 1940–1942 рр. закарпатські націоналісти підтримували тісний зв'язок із проводами ОУН(б) у Кракові, Львові та Братиславі. Також представники від Закарпаття брали участь у II Великому зборі ОУН(б) в Кракові у квітні 1941 р. З-за кордону закарпатські оунівці отримували літературу, пресу, листівки, програмні документи, інструкції для військового навчання тощо. У лютому 1940 р. за ініціативи Д. Бандусяка в Хусті були проведені організаційні збори, на яких було створено керівне ядро та визначено структуру підпільної мережі ОУН в краї. За галицьким зразком члени організації об'єднувалися в трійки та п'ятірки, що дозволяло краще координувати дії в умовах підпілля. Молодіжну секцію крайової організації "Юнацтво ОУН" було створено восени 1940 р. Незабаром вона стала базовою.

Крім студентів середніх та вищих навчальних закладів до цього руху також належали 8 священників та слухачів духовної семінарії, 18 службовців, 7 вчителів, 22 селян, 20 робітників, зокрема й 5 безробітних та 2 торговців. На Закарпатті ОУН(б) відповідала всім нормам суворої конспірації. Члени кожної структурної одиниці знали лише тих, хто входив до неї, що дозволило організації продовжувати підпільну діяльність, залучати нових членів та існувати ще понад рік після перших арештів, які відбулися у квітні 1941 р. Організатори руху не обмежувалися пропагандою і поширенням своїх ідей, а конкретно працювали над проблемою збирання зброї та створенням в краї партизанських груп і загонів, завданням яких було одночасно з настанням революційної ситуації висадити в повітря мости, залізничні колії і почати бойові дії проти угорської армії за визволення краю.

Українське підпілля Закарпаття вперше було виявлено у березні 1941 р., після встановлення членами організації на Хустському замку синьо-жовтого прапора замість угорського. Також з нагоди другої річниці окупації Карпатської України на Красному Полі поблизу с. Велика Копаня був встановлений хрест на могилі січовиків із написом "Борцям за волю України". Ця акція підпілля викликала значний резонанс серед місцевого населення, враховуючи, що український прапор майорів над Хустом протягом цілої першої половини дня. Після цього, вже на початку квітня угорська жандармерія та контррозвідка викрила й інтернувала учасників цієї акції і взяла під нагляд увесь рух.

Славик Ю. Боротьба угорської влади з українським націоналістичним підпіллям на Закарпатті (1939–1942 рр.) / Ю. Славик. – с.180–182